Aradan 37 yıl geçmiş olmasına rağmen 12 Eylül 1980 darbesinde sosyalistlerin sorumluluğuyla ilgili yazıları görünce –okuyunca değil, sadece başlığına bakıyorum- aklıma Yalçın Küçük'ün Türkiye aydınları için yaptığı "mazoşist" tanımlaması geliyor.

Sadece aydınlar değil, sosyalistlerin hemen her çeşidi de böyle: mazoşist. Kendine acı çektirmekten hoşlanıyor, başkası unutsa bile acıyı kendine hatırlatıyor.

Diyelim ki 12 Eylül darbesi konusunda sosyalistler suçluydular. Aradan geçti 37 yıl; suç –artık ne kadar varsa- çoktan üzerinde konuşulup şöyle veya böyle bir karara varılmış olması gerekirdi. Karar vermekle kararı yerine getirmek özellikle bizde birbirinden ayrıdır. Çok miktarda karar alınır ama yapılmaz. Yapılırsa, geçmiş aşılır, yıllar geçtikçe de kaybolup gider.

Bizde neden böyle olmadı?

Özellikle Latin Amerika ülkelerinin 12 Eylül'den daha vahşi darbeler yaşadıklarını hatırlamak gerekir. Şili'de halk stadyumlara doldurulup, aralarından seçilen kişiler öldürüldü. Arjantin'de tipik öldürme şekli, kişinin elini kolunu bağlayıp helikopterle And dağlarına atmaktı. Öldürülmeden önce ağır işkence yapıldığını eklemek gerekiyor.

Hapishaneler işkence merkezleri oldu. Uruguay örneklerden bir tanesidir.

Çok sayıda insan kaybedildi. Arjantin'de Buenos Aires'te Playa del Mayo'da çocuklarının bulunması için bekleyen anneler bizdeki Cumartesi Anneleri'ne örnek olacaktı.

Arjantin'de bizde yaşanmayan başka uygulamalar da vardı. Karı-koca devrimciler ve çocukları var. İkisi de işkence görüp hapsediliyor ve küçük çocukları da hiç tanımadığı uzaktaki birisine

veriliyor. Yıllar sonra tahliye olan kadınlar ve erkekler çocuklarını aramaya başlıyor; bazıları buluyor bazıları bulamıyor.

Bunları yaşadılar ve aştılar.

Uruguay'da Tupamarolar önemli bir politik hareket oldu.

Bolivya'da silahlı mücadele sürecinde yakalanıp yıllarca hapiste kalanlardan bazıları yıllar sonra Morales hükümetinde yer aldı.

Meksika'da Zapatistalar dünyanın en tanınmış yerel (Chiapas) hareketi oldu.

Brezilya'da Sosyal Forum Hareketi kuruldu ve neredeyse bütün ülkelere yayıldı.

Nikaragua'da Somoza devrildi, yerine Sandinista hükümeti geldi ama insanlar sonraki yıllarda büyük hayal kırıklığı yaşadılar.

Venezüella'ya bile Chavez yönetimine rağmen demokrasi geldiğinden söz edilemez ama çatışmalar içinde de olsa önemli gelişme sağlandı.

Latin Amerika ülkelerinde 1960'lı yılların silahlı mücadele hareketlerinden söz edenler yıllardan beri bulunmuyor. O hareketlerin kadroları –politikayla uğraşıyorlarsa eğer- solun başka mücadele alanlarına geçtiler.

İnsanlar mutlaka eksikleriyle birlikte kendilerini yeniden ürettiler.

Bizdeki asıl sorun 12 Eylül'ün olması değildir; o travmanın bir türlü aşılamamış olmasıdır. Aşılabilseydi, 12 Mart 1971 darbesi gibi yine hatırlanırdı ama etkileri geçmişin içinde neredeyse kaybolmuş olurdu.

Bizde neden böyle oldu sorusuna verilecek cevap sosyalist bloğun dağılması olamaz. Hangi ülkede olursa olsun sosyalist hareketin geneli bundan olumsuz etkilendi. Etkiyi aşmak kendini yeniden üretmekle mümkündü. Latin Amerika ülkelerindeki sol Zapatistalarla başlayarak bunu aşmaya yöneldi, ardından Sosyal Forum Hareketi geldi.

Bu ülkelerdeki sosyalistler "devrimci reformist" olmasını biliyorlar. Ona buna reformisttir deyip konuşmaktan başka iş yapmamaktansa, yapabileceklerini hedefliyorlar, ulaşıp daha ileriye yöneliyorlar.

Denilebilir ki, bizde 12 Eylül hiç bitmedi…

Haklısınız ama bitirmezseniz, bitmez. Başka ülkelerde de kendiliğinden bitmedi. Şili'de Pinochet rejimi altında, 1974'te, neo liberalizmin deneme amaçlı olarak ilk kez uygulandı (Bizde 24 Ocak 1980'le başlamaya çalıştı, yapılamayınca 12 Eylül sonrasına kalacaktır.) Pinochet faşizmi uzun sayılabilecek bir süreçte adım adım geriletildi. Pinochet hakkında tutuklama kararı bile çıktı, kepaze oldu adam!

12 Eylül'ün bizde sona ermemesinin bir başka nedeni olarak Kürt hareketinin 1984 sonrasındaki yükselmesi de gösterilebilir. 1990'lı yıllarda bütün ülkeye yayılan baskı ve infazlar sadece Kürtleri değil bütün toplumu etkiledi.

Bunun da bize özgü olmadığını söylemek gerekir.

Zapatistalar bölge halkının yeni haklar kazanmasını sağladılar. Chiapas'ta yıllardır dışlanmış bir halk yaşardı.

Bolivya'da Morales Hükümeti ülkenin yıllardan beri iktidardan uzak tutulan gerçek yerlilerini temsil ediyor. Yerlilerin yıllardır kullanılmayan dili ülkenin resmi dillerinden birisi haline geldi.

Şili ve Arjantin'de bölgede İspanyol sömürgeciliğinden önce varolan bir halk, Mapucheler değişik direniş biçimleriyle ve bazen karakol baskınları yaparak çıkarıldıkları topraklarına dönmek istiyorlar.

Her tarafta bir şeyler oluyor. Bir bölümünü duymuyoruz ama bizim duymuyor olmamız gerçekleşeni ortadan kaldırmıyor.

Biz ise 12 Eylül'ü neden 37 yıl sonra bile geride bırakamadık?

İnsan düşünür, cevaplar bulur ama bulduklarını uygun bulmaz, soru kafada kalır ve başka konulara geçer. Aradan zaman geçer ve farklı bir konuyla ilgilenirken soru yeniden ortaya çıkar.

Wolfgang Reinhard'ın Avrupa yayılmacılığının küresel tarihini anlatan büyük boy 1600 sayfalık kitabını –böyle bir kitabı tek kişi nasıl yazabilir, anlamakta zorlanırım- okurken başlarda dikkatimi çeken bir belirmeyle karşılaştım: Yazar, Avrupa'nın yayılmacı bir özelliğe sahip olduğunu belirtiyordu.

Sömürgecilik öncelikle Avrupa demektir. En büyük sömürge imparatorlukları önce İngiltere'ye sonra Fransa'ya aitti. Hollanda, Belçika, Portekiz, İspanya, Almanya, Rusya kimisi iç sömürgelerle (İrlanda ve Sibirya gibi) kimisi denizaşırı sömürgelerle dünyayı paylaşmıştı.

Yayılmacılık ülkelerin içyapılarını da değişik oranlarda etkiler. İç ve dış politika arasındaki açı kapanır; iç dışı, dış içi etkiler.

Buradan Türkiye Cumhuriyeti'nin ne kadar yayılmacı bir devlet olduğuna konusuna atladım.

Osmanlı İmparatorluğu'nu unutamayan TC kadroları yayılmacılık konusunda büyük bir ihtirasa sahip oldular ama güçleri uygun değildi. Yanlarında SSCB vardı, bir şey yapamazlardı ve yıllarca "Orta Asya'daki esir Türkler" hikâyesiyle yaşadılar.

1990'da günlerinin geldiğini düşündüler ve yayılmacılık anlayışı zincirlerinden boşaldı. Önce ABD'nin de desteğiyle Kafkasya ve Orta Asya ülkelerindeki soydaşları üzerinde etkinlik kurmaya çalıştılar. Çok çabaladılar ama bu alanda Rusya Federasyonu ile başa çıkamadılar. Yine de eskisine göre biraz ilerleme gösterdiler.

Ardından Ortadoğu ülkelerine yayılma geldi. Anlatmayayım, biliyorsunuz.

Afrika'yı unutmayalım. Libya ile yoğun ilişki vardı, Nijerya ile keza öyle…

1990 sonrasında TC, Avrupa Birliği ülkelerinde örgütlenmeye de büyük önem vermeye başladı ve son yıllarda Birlik ülkelerinin iç işlerine müdahale edecek kadar işi büyüttüler.

Dünyanın neresinde ilişki kurulabilecek Türk kökenli ya da buna benzer bir halk varsa –Çin'deki Uygurlardan Kırım Tatarlarına kadar- her tarafa ellerini uzattılar.

1990 öncesinde iç ve dış politika ayrıydı, şimdi aradaki fark iyice azaldı. İçerdeki şu veya bu sorunu dış politikadaki hamleler ya da çıkışlarla bir oranda kapatabilmek mümkün olmaya başladı.

Türkiye fena halde globalleşirken sosyalistler yerelde kaldılar. Bunu AB ülkelerinde açık olarak görebilmek mümkündür. Yaklaşık beş milyon Türkiyelinin yaşadığı bu geniş alanda TC'nin örgütlenmesi sosyalistlerden oldukça ileridedir.

1990'lı yıllarda PKK globalleşme konusunda TC'den ilerideydi, daha sonra fark kapandı denilebilir.

Kendini büyüteceksin, başka çaresi bulunmuyor. Küçükte kalarak küçüğü aşamazsın.

Zapatistalar sayı olarak ne kadardı ki, sonuçta bölgesel bir hareketti ama görüşleri –doğru ya da yanlış bulun- dünya çapındaydı.

Che Guevara ile ilgili kitabı yazarken Jose Marti'nin Küba'yı dünyanın merkezi yapmayı istediğini öğrenmiştim. On milyonluk nüfuslu bir ada ve dünya merkezi olacak; haydi canım sen de, diyebilirsiniz, ama bazı dönemlerde oldular.

1960'lı yıllarda dünyanın devrim merkezi durumundaydılar.

Sonra ABD'nin yanında yaşayan sosyalist bir ülke olarak sürekli dikkat çektiler.

Ardından tıp alanındaki buluşlarıyla, çok sayıda ülkeye doktor göndererek yine adlarını sürekli gündemde tuttular.

Biz ise geçmişi konuşmayı aşamadık.

Bir arkadaşın belirlemesiyle, "Hayatımız 1965-1980 dönemini anlatmakla geçti".

Biz de sonuçta bu kültürün içinde sosyalize olduk. Bu kültür sürekli geçmişi anar. Politik görüşe göre bu geçmiş değişebilir ama sonuçta geçmiştir.

İslamcı için Peygamber dönemi…

Kemalist için Kurtuluş Savaşı ve Mustafa Kemal dönemi…

Sosyalistler için özellikle 1965-1971 dönemi… Deniz Gezmiş, Mahir Çayan ve diğerleri…

Bu kadar geçmiş özlemi içinde yaşayarak 12 Eylül'ü bir türlü aşamamak normal değil mi?

Kendimize sürekli acı çektirmekle uğraşmazsak, kendimizi geçmişle yargılamaktan kurtulamazsak, buradan da çıkamayız.

Aslında suçlu yok, mahkeme de yok; bunları kendimiz çıkarıyoruz ve ya çıkaranların bizi çekmek istediği yere hemen gidiyoruz.

Geçmişle bu kadar uğraşanın bugünle ve hele de gelecekle uğraşamaması normal oluyor.

Yayılmacı bir ülke içinde, kendi kabuğu içinde kalarak mükemmel olmaya çalışan ve doğal olarak da başaramayan sosyalist hareketten ne olacak ki?